

Kirjallisuus

Ahlström, Salme: Finnish teenagers — how they drink and clash with authority. Tutkimuslause n:o 159. Helsinki: Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos, 1982

Hoikkala, Tommi & Katajisto, Heikki: Suomen nuoriso ja alkoholi joukkotiedotuksessa. Karpon ohjelma ja sanomalehdistö. Alkoholipoliittika 46(1981):3, 110—119

Uudenmaan lääninhallitus/Jacob Söderman M85/87 9. 7. 1987. Toimenpiteiden tehostaminen alkoholihaittojen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi (kunnanhallituksele)

Warsell, Leena: Hymypoika ja viinan kauhistus eli miksi nuoret juovat? Liikunta ja tiede 24(1987):2, 92—95.

Joakim Lybeck—Mika Pirinen—Timo Tuokko

Päivien kulku — epätieteellinen katsaus joutilaisuuteen

Kymmeneltä, kun paikka aukeaa, Arno on juonut puolikkaan koskenkorvaa. Oluesta hän ei pidä, mutta ennen kahtatoista ei muutakaan saa, eikä kämpällä krapulan kärsiminen vailla seuraa ole mistään kotoisin. Pari tuntia sietää oluttakin, jos on šakkipelikaveri. Kahdeltatoista hän tilaa tiukkaa viinaa ja syö, mikäli ruoka maistuu, ja peli jatkuu.

Peli on jatkunut jo pari vuotta. Arno jäi ratista kiinni, sai potkut, siinä meni toimitusjohtajan vakanssi, vaimo, kaksi lasta ja asunto. Mutta raha ei tee kiusaa: hän on perinyt isänsä rakennusfirman, myynyt sen, ja siitä riittää lapsenruokkoihin ja muuhun.

Me tiedämme, että hänen intonsa elää on vähissä; hän on vaikeerinut sitä joskus iltayöstä. Hän juo itsensä järjestelmällisesti hengiltä. Siinä hän onnistuukin. Eräänä perjantai-iltana hän lähtee Mairin ja Kaken luo jatkoille. Lauantaina hän laskee kylpyammeeseen kuumaa vettä ja menee kohentelemaan oloaan kylmän koskenkorvan kanssa, eikä nouse enää omin voimin sieltä. Sydän pysähtyy. Emme tiedä, miten hautajaiset ja perinnönjako sittemmin järjestetään. Arnoa ei enää ole.

Tänään hän vielä pelaa ja ärhentelee, jos vastapeluri ei siirrä ajallaan: hermot on kireällä. Mutta oiva peluri hän on, peli on intohimoista se toinen.

Kaikilla meillä on tarinamme. Mutta jos joku vieras niitä tulee utelemaan, mitä sellaiselle sanoisi? Sepittelisi sellaisen mieliksi jotakin.

Esimerkiksi Ramppea ei voi luonnehtia miksikään Adonikseksi. Sen poissa ollessa ollaan joskus virnuiltu, miten ihmeessä yksinäinen nainen tohtii nousta sen taksiin. Mutta Ramppe, vaikka iso ja römökkä-ääninen onkin, on kiltti. Asuu äitinsä kanssa kaksiossa ja tuo äitinsäkin mukanaan vapaapäivinä. Niillä on yhteinen talous, nostavat samasta käsilaukusta rahaa ja käyvät vuoron perään tiskillä. Touko tietysti iskee, vippaa viisikymppisen Rampelta, ja ilman takuusia saakin. Touko

vippaa pieniä summia, se on varmempaa, eikä kukaan kehtaa pyydellä niitä. Rampen ääni kuuluu hälinän ja levyautomaatin yli, ja äiti kolmannen kaljan jälkeen nauraa kuin koulutyttö, vaikka on liki 70.

Toukoa sanotaan Gorkiksi, hän kun kirjoittaa — silloin kun ei ole täällä. Kohtalo tai ei, mutta me tiedämme, että Gorki on ollut sairaseläkkeellä 34-vuotiaasta. Sitä ennen hän oli henkilöstöosastolla isossa valtion firmassa, mutta ei kestänyt; burnout. Kynä pitää ryhtiä yllä. Nyt hän kirjoittaa romaania, joka muistuttaa Selma Lagerlöfin Gösta Berlingin tarua. Muuan nuori runoilija käy täällä syömässä, ja silloin Gorki tarttuu tilaisuuteen, istuu pojan pöytään, keskusteleee kirjallisuudesta ja kun poika ottaa pari kaljaa päälle, saa Gorki siiven. Gorkin vaimo on töissä, mutta eläke ja vaimon palkka ei riitä yhtäaikaa asuntovelkoihin, elämiseen ja ryyppäämiseen. Jostain on tingittävä.

Me tunnemme toisemme. Paikka on perustettu samoihin aikoihin kun saarta alettiin rakentaa, -73. Ruotsinkieliset kanta-asukkaat ostettiin ulos, tornitaloja nousi, rivitaloja, tämä ostoskeskus, koulu ja kirjasto. Saarella asuu n. 11 000 asukasta ja lisää muuttaa. Pientalot jäävät yhä ahtaammalle takaosiin, etuosiin rakennetaan elementtitaloja. Keskustaan on matkaa kymmenkunta kilometriä, aamuisin ovat bussit ja metrot täynnä ihmisiä, jotka eivät jää tänne. Rannoilla asuu herrasväkeä, vähän sisempänä rivitaloasukit ja ostarin ympärillä elementtimuureissa meikäläiset, alempi keskiluokka ja duunarit. Vaikeahan heitä on erotella, ammattimies tienaa paremmin kuin pankkivirkailija.

Meidän porukka on hioutunut vuosien mittaan, jäsenet vaihtuvat verkkiaan, viimeksi tuli Arno. Joskus joku muuttaa pois, tilalle tulee uusi. Kyllä täällä asuu. Palvelut pelaa. Mutta jollei olisi alati niin ikävä ja kyllästynyt, harva joutilaista päiviansä tässä apinahäkissä istuisi. Ja täällä on aina pimeä, ikkunat ovat himmeät, vaikka ulkona olisi maaliskuu, silmiä kirvelevä päivä. Kapakka on toisessa kerroksessa, ei tänne kadulta näe. Iltapäivälehdistä me kaluamme kymmenet kysymykset, silti tärkeissä kysymyksissä jäämme vastausta vaille. Joku aina valittaa, jollei rahapulaansa niin krapulaansa. Joku jotain sanoakseen kertoo käyneensä viikonvaihteessa kalassa. Joskus nousee iso riita siitä, montako kilometriä on esim. Kemiöön. Pari stadilaista tässä istuu, muut ovat 15—20 vuotta sitten maalta muuttaneita, asettuneet, ottaneet velkaa, hankkineet asunnon ja perheen, eronneet tahi eivät — kuin piirroksia ilman kehyksiä. Vaikka kuinka tympii, niin huomenna taas tavataan, puolilta päivin. Ja Mikko Alatalo laulaa automaattista: ”On silti hyvä ettet näe minua nyt/en tahdo että vuokseni sä järkytyt/kun kaikki mennyt on niin jäljelle jää vai tuo/ihminen ikävä toisen luo.”

Pankin ja kampaanon naiset tulevat puolilta päivin lounaalle. Isännöitsijätoimiston väki, Valintatalon ja tietysti Elannon kassat — tämä on Elannon paikka — pesulan väki myös, niillä on lounassetelit tai ruokatinki. Ne eivät juo, kalja ei saa haiskahtaa asiakkaan nenään. Urheilutalon rakennusmiehet ottavat parit. Iltapäivän mittaan käy satunnaisia syömämiehiä. Ne asettuvat tuvan tai salin puolelle, tässä apinahäkissä on sanka savu.

Sisään tulee nuori kaveri, joka kävelee jalat harallaan kuin lehmipoika Lännessä. Hän ei tee muuta kuin taikatemppuja, joilla saa pummattua olutta. Olemme mietti-neet, millä tämä elää, hakeeko fattalta rahaa, saako työttömyyskorvauksia? Hän on antanut ymmärtää, että on sähköasentaja, mutta mitä sähköjä hän asentaa, täällä roikkuu joutilaitten kanssa. Temppuja poika osaa, mutta millä tempuilla aikoo elämänsä läpi mennä: tulitikkutem-puut eivät loppuun asti riittä — tai sitten riittävät. Usein täällä on sellainen nelikymppinen Lennu mukanaan, pitkä kolho nainen, joka tarjoaa. Nelikymppisen näköinen tämä poikakin on, mutta tiedetään että hän on 26. Tuk-karaja on karannut otsalta pääläelle, ääni tulee kuin viemäristä. Missä on pojan koti? Missä kaikki kaverit?

Arno alkaa kiukutella, että jonkun olisi käytävä viina-kaupassa. Hän lupaa kustantaa taksin ja ostaa pullon punaviiniä hakupalkkiona. Arnolla on oltava aina uno-hduksen nektari kätensä ulottuvilla. Nuori mies ”uhratuu”, hän pelkää Arnoa, Arno on insinööri ja ilkeä kieles-tään, kun sille päälle sattuu. Arnoa pelkäävät muutkin. Hän on rikas. Se toistetaan usein, kun Arno on poissa.

Iltapäivän melankoliaan astuu pari vapaan ammatin harjoittajaa. Kielenkääntäjällä on aina puku ja kravatti, hän ottaa kolme giniä tonicilla ja lähtee taas vaimonsa ja ranskan kielen sanakirjojen tykö. Päivä on pulkassa myös iskelmien säveltäjällä, joka saattaa unohtua tänne valo-merkkiin asti. Hänen mieltään kutkuttaa kuunnella omia sävellyksiään automaattista. Jollei muut niitä ymmärrä soittaa, hän soittaa itse. Mies on vähän yli 35, tehnyt pari listahittia, joista ei Levyraadissa juuri pisteitä herunut. Mutta leipänsä hän tienaa. Hän ei ole käytökseltään vaatimaton mies. Hän puhuu itsestään ja iskelmistä.

Ja tätä porukkaa jaksaa myyjätyttö passata, vaikka raskaana onkin. Aina se malttaa hymyillä, ja vaikka kieltää meiltä tarjoilun, jos tilanne sitä edellyttää. Sille ei voi olla vihainen. On vain lähdeävä kotiin, jollei tar-joilla enää. Ja kun peruskoululaiset ryntäävät välitunnilla pelaamaan pajatsoa ja hedelmäpeliä, työllä on täysi työ ajaa niitä ulos. ”Ei tämä ole pikkupoikien paikka. Sitä paitsi teidän rehtori on sanonut, ettei tänne pitäis teitä päästää ollenkaan!”

Ja pojat alkavat savuke suupielessä mutista miten ”äly-töntä” ja kopistella portaita alas. ”Vittu ku dorkaa.”

Neljän maissa tulee kunnollisia. Ovat tehneet pan-kissa, pörsissä tai mainostoimistossa työpäivänsä, otta-vat pari olutta ja menevät rivitaloihinsa. Ne istuvat aina erillään. Meidän apinahäkkiä ne eivät huomaa, hakevat tiskiltä kaljansa ja istuvat Ilta-Sanomineen omiin oloi-hinsa. Niillä on hyvin prässätyt housut, tukka kuin partu-rin pesemä, joka päivä; naisilla kirjavia vaatteita, mie-hillä kirkkaita kravatteja ja ruutuhousuja. Niillä on ihan oma murteensa, mitä Jimmyjä ja Georgeja nämä liekin. Ennen viittä ne ovat jo menneet katsomaan televisiosta itsensä kaltaisia ihmisiä.

Neljältä pääsee Raikkakin. Hän on ainoa porukasta, joka osallistuu. Hän ottaa vaalien alla varastosta kuukau-den virkavapaata vaalityötä varten. Ei Raikka tänne politiikkaa tuo, eikä täällä kukaan politiikasta puhukaan; ehkä vaalien alla pohditaan, kenestä presidentti, kuka pääsee valtuustoon. Sanotaan sitä vaikka politiikan hen-kilöllistämiseksi. Mitäpä me muuta tiedetäänkään siitä

kuin otsikoista luettua tai televisiossa kerrottua totuutta. Poliitiikka on urheilua, jossa jaetaan tyyli-pisteitä. Se on yleinen kanta. Mutta Raikalla on puolue, työ, vanha äiti ja olut. Raikka yrittää olla vakuuttava yhteiskunnan kysymyksissä, tulonjaossa, työelämän uudistuksissa. Kun häntä aikansa kuuntelee, huomaa etteivät nuo ajatukset ole omia; hän lukee ne jäsentiedotteista.

Neljän ja kuuden välillä moni lähtee kotiinsa syömään, saamaan sapiskaa: taas on päivä istuttu siellä, eikä edes roskapussia maltettu ulos heittää. Arno ei hellitä, ja sitä paitsi hän on jo syönyt.

Portsari tulee kuudelta. Sillä on väärät jalat ja koukku-nokka. Se avaa häkkinsä ja asettuu tiskin taakse väijy-mään ja valikoimaan. Niillä on etuoikeus jotka ovat huomanneet antaa setelirahaa edelliskerralla lähtiessään. Takin ja laukun se vaatii jokaiselta sekä kolme ja puoli markkaa, antaa vastineeksi muovisen numerolapun jossa olutmainos, sekä keltaisen asiakaslaskijamerkin, jonka se repäisee vihreästä peltilaatikosta. Sillä kontrolloidaan asiakkaitten määrä, ja portsarin on tilittävä säilytys-maksut illan päätteeksi talolle. Myöhemmin tämä saa potkut, koska ei ole joka asiakkaalle repäissyt lappua, vaan pannut säilytysrahoja omaan fikkaan. Portsari on harrastanut nyrkkeilyä ja karatea, ja sehän takaa riittä-vän kompetenssin ammattiin.

Neljän neliömetrin tanssilattia on siinä, missä päivällä oli salaattipöytä. Vaille kahdeksan alkaa nuorisoa tulla; etupäässä työssä käyviä, muutamia opiskelijoita ja varus-miehiä. Nurkassa on puhujanpönttö, ja sen taakse aset-tuu olio, jonka ammattinimike on tiskijukka. Ensi alkuun se panee hidasta tanssimusiikkia, ja sitä mukaa kuin asiakkaita valuu sisään ja promillet veressä kohoavat, nousee desibelitkin. Lattialla heiluttelee itseään kolme paria. Keskustelu on mahdotonta, jollei tule apinahäk-kiin tai mene toiselle puolen ”saliin”. Mutta onko se tarpeenkaan. Tämä on liikettä vailla päämäärää — vai onko? Me olemme yksinäisiä useimmat, meiltä on kat-kennut se kuminauha, joka vetäisi meidät aina lähtöpaa-lulle. Yhdenkin illan likiolo korvaa ajan ja rahan, jonka se maksaa.

Kymmenen jälkeen alkaa nuoren miehen Lennu itkeä korkealla äänellä: ”Ja sinä et minulta mitään muuta halua kun rahaa ja naimista! Mä olen jo toista vuotta juottanut sua. Mä luulin että sä menisit edes kihloihin mun kanssa. Paskat. Se on loppu nyt, slut nu. Helkkarin pummi!” Lennu kirkuu, ottaa käsilaukkunsa ja ryntää naistenhuoneeseen pesemään kasvojaan ja meikkaa-maan. Nuori mies on niin juovuksissa ja hämillään että nauraa ja itkee yhtä aikaa, tulitikkutemput eivät enää luonnistu; katseet kääntyvät häneen.

Samaan aikaan tanssilattialla syntyy tappelu. Varus-mies ja huoltoaseman mekaanikko ottavat yhteen. ”Älä töni saatana!” ”Äläkä sinä vokottele mun naista!” Miehet alkavat lyödä toisiaan päähän. Ramppe ja Gorki menevät väliin. Tarjoilija soittaa sisäpuhelimella koukkunokalle, joka pääsee näyttämään. Kaikki neljä joutuvat ulos. Keittiöstä tulee tyttö ja pesee veren lattialta. Tapaus ei ole ainutlaatuinen, muutaman kerran viikossa näin käy. Porttikieltoja jaetaan, mutta aina löytyy uusia taisteli-joita. Taistelu on työssä ja armeijassa mahdotonta, sen estävät työnjohtajat ja alikersantit. Ei-kenenkään-maalla,

hieman humalassa siihen sopii ryhtyä — ja aiheen saa melkein mistä tahansa.

Ikävän ja unohduksen katedraali suljetaan. Monet lähetevät pareittain pois, useimmat yksin, kerrostalon koteihinsa. Taloissa enää aniharva valo. Pimeissä huoneissa

hengitetään raskasta ilmaa, aamulla on työ. Lähiössä elää monta todellisuutta, toisen lattia on toisen katto. Elementtieristeet ovat nykyisin vahvat.

Aki Luostarinen

Kaikki me olemme yksin tästä maailmasta

Heikki Reivilä

I Piileksin syrjäisellä seudulla
muutaman kilometrin päässä kaupungista kahden tulen välissä
minua polttaa etelässä liiterin takana kaupungin raja
ja idässä merestä kohoaa toisenlainen maa, taivas
on virallisesti avaruus, jumalat asuvat maassa
pyörittävät sisyfoksen kiveä, kuolevat
asettuvat asumaan kiven sisään.
Kaupungissa puhutaan kaiken pahan varalta,
katseet on taas kerran käännettävä itään
rivien välistä, rajojen yli.
Ikkunani on metsään, avaruuden puu kietoo sammaleeseen
ja poluille varjojuurensa, puu jonka oksistossa tähdet
ja jumalat lepäävät ja liikkuvat planeetat kuin mykät linnut.
Metsä on yö, kaikista kirkkain yö
ja syvin.
Naapurini koetti lohduttaa minua sanomalla totuuden,
että kaikki pelkäävät
mutta nyt minä pelkään vielä enemmän
koska tiedän, että kaikki pelkäävät
kaikkien housut tutisevat
pimeän tullen makaan enimmäkseni
huoneessani luen kirjaa tai sitten kirja lukee minua.
Kirjat ovat kuin joitakin eläimiä talossani
nopeita tunnistaa, lukemalla rengastettu
ja toiset uneliaiden kollien tapaan
makaavat levällänsä lattialla ja pöydillä
eivät ne vanhene mutta viisastuvat.
En ole käynyt yliopistoa.
Hankin itselleni lampaan
että kerrankin minulla olisi oma projekti.
Lammais kilkutti kelloaan pihassa nurmella
halusin meidän tulevan onnellisiksi.
Mutta koska se ei tuntunut kaipaavan mitään
vaikka muuten oli kuten uskontotunneilla on opetettu,
minä sitä aloin ihmetellä, tutkia
kuinka lammais voi olla lihaa vaikka syö ruohoa.
Koetin saada sen käsiini, käsittää
ja projekti karkasi metsään.
En osannut teurastaa sitä, en lukea ennusteita munuaisista
ja maksa vispaantui niin etten saanut siitä vaimolleni edes hattua.
Tällainen minä olen, etsin itseäni kirjoista.
Minulle ei käy kuin tietäjille, oppivat itsestään kaiken
hampaita kaivamalla, näkyjä nähden
tunnustavat elämän kiusaksi, kysyvät,
saavat kaksi vastausta etteivät sitten tiedä mitään
aina kuuteentuhanteen vuoteen kun kirjoja on kirjoitettu
kirjoittamalla lyöty elämä pirstaleiksi
että kirjoitus olisi kerran ehyt kuin peili
katsoa omaa kuvaansa.